

Ковальчук Н.М.,
доцент,
Деделюк Н. А.,
канд. фіз. вих., доцент
Східноєвропейський національний
університет ім. Лесі Українки,
м. Луцьк

РОЗВИТОК ТВОРЧИХ ЗДІБНОСТЕЙ СТУДЕНТІВ СПЕЦІАЛЬНОСТІ 014 "СЕРЕДНЯ ОСВІТА (ФІЗИЧНА КУЛЬТУРА)": З ДОСВІДУ РОБОТИ

Мета дослідження – оцінити ефективність впливу програми заходів спрямованих на розвиток творчих здібностей студентів факультету фізичної культури, спорту та здоров'я Східноєвропейського національного університету ім. Лесі Українки. Виявлено, що вчителі фізичної культури, які навчали теперішніх студентів, не підходили творчо до проведення уроків та інших спортивно-масових заходів і тим самим не спонукали учнів до прояву творчості. Була розроблена програма заходів спрямованих на те, щоб студент осягнув невичерпаний резерв у створенні нових, можливо комічних, ризикованих, оригінальних вправ засобами основної гімнастики. Динаміка розвитку творчих здібностей прослідковується з першого курсу. Відмінну і добру якість креативності показали 48,2% студентів першого курсу, на другому курсі таких студентів 66,5%, а після вивчення дисципліни "Музично-ритмічне виховання" кількість таких оцінок зросла у 70,2% студентів. Відсоток студентів, творчість яких оцінена на "задовільно" з кожним наступним роком знижується: 40,7% – 29,6% – 26%. Запропонована програма заходів позитивно вплинула на розвиток творчих здібностей студентів вибраної спеціальності.

Ключові слова: креативність, основна гімнастика, професійна діяльність, студенти, творчі здібності, фахівці фізичної культури та спорту.

Ковальчук Н.Н., Деделюк Н.А. Развитие творческих способностей студентов специальности 014 "Среднее образование (Физическая культура) " : из опыта работы. Цель исследования – оценить эффективность влияния программы мероприятий направленных на развитие творческих способностей студентов факультета физической культуры, спорта и здоровья Схидноевропейского национального университета имени Леси Украинки. Установлено, что учителя физичной культуры, которые учили сегодняшних студентов, не подходили творчески к проведению уроков и других спортивно-массовых мероприятий и тем самым не побуждали учеников к проявлению творчества. Была разработана программа действий направленных на то, чтобы студент осмыслил неисчерпаемый резерв в создании новых, возможно комических, рискованных, оригинальных упражнений из средств основной гимнастики. Динамика развития творческих способностей прослеживается с первого курса. Отличное и хорошее качество креативности показали 48,2% студентов первого курсу, на втором курсе таких студентов 66,5%, а после изучения дисциплины "Музыкально-ритмическое воспитание" количество таких оценок возросло у 70,2% студентов. Процент студентов, творчество которых оценено на "удовлетворительно" с каждым следующим годом снижается: 40,7% – 29,6% – 26%. Предложенная нами программа мероприятий позитивно воздействовала на развитие творческих способностей студентов избранной специальности.

***Ключевые слова:** креативность, основная гимнастика, профессиональная деятельность, студенты, специалисты физической культуры и спорта, творческие способности.*

Kovalchuk Nadiya, Dedeliuk Nina. Creative abilities development of students of specialty 014 "Secondary education (Physical education) ": based on work experience.

In order to provide future specialists ability to perform themselves in further professional activity, the university studying system should be directed not only on obtaining a wide range of knowledge, but also on the development of professional

abilities, as well as creative one. This investigation aims at the evaluation of impact effectiveness of measures that develop creative abilities of students of Physical Education, Sports and Health Department of Lesia Ukrainka Eastern European National University. It was found that teachers of physical education did not present creativity in performing lessons and other sports and mass events. Thus they did not encourage students to develop their creativity. A program of measures to ensure the students ability to use basic gymnastics means in order to create new, even comical, risky and original exercises has been developed in the framework of this study. Students were set on self-education and self-development as these are important components of their professionalism. Having creative abilities will allow students to transform their knowledge and skills into high professional level. Besides the employer will always be interested in creative teacher. The experiment showed that appropriate motivation may encourage creativity abilities. Our research took into consideration the creative thinking in the development of basic gymnastics means (like running, walking, games, etc.) that are important components of a completed physical training lesson. The dynamics of creative abilities development starts from the very first year of study. For instance, excellent and good quality of creativity was shown by 48,2% of the first year students and by 66,5% of the second year students. After studying the discipline "Musical-rhythmic training" the number of such assessments increased - 70,2% of second year students represented high creativity level). The percentage of students whose creativity was rated as "satisfactory" decreases with each passing year: 40,7% - 29,6% - 26%. The proposed program of measures positively influenced the creative abilities development of students of the chosen specialty.

Key words: creativity, basic gymnastics, professional activity, students, creative abilities, specialists of physical culture and sports.

Постановка наукової проблеми, аналіз останніх досліджень та публікацій. Перехід системи освіти на вищий рівень вимагає підвищення якості підготовки майбутніх фахівців, адже це пов'язано зі зміною сучасного

ринку праці, який пред'являє нові вимоги до випускників факультетів фізичної культури. Для того, щоб майбутні фахівці могли себе реалізувати в професійній діяльності, в системі вузівської підготовки основний акцент повинен спрямовуватись не тільки на отримання великого обсягу знань, а й на формування особистісних здібностей. О. А. Качан та М. Ю. Лисенко [3, с. 38] наголошують, що сьогодення ставить нові вимоги як до освіти в цілому, так і до кожного вчителя окремо. Тому педагоги мають бути творчими особистостями, новаторами ідей, адже тільки творчий педагог може виховати творчу особистість. Педагог Князева А. В. [4], ділячись власним досвідом, доводить, що тільки вчитель, який володіє високим рівнем знань, потягом до нового, оригінального, який уміє відкинути звичайне, шаблонне, позитивно вплине на фізичний розвиток учнів, спонукатиме їх до активних занять фізичними вправами і розвиватиме їх потенційні творчі можливості. Педагог впевнена, що успіх роботи з використанням інноваційних технологій в системі фізичного виховання безперечно залежить від самого вчителя та його професіоналізму, творчості й від бажання впроваджувати цей напрямок в розвиток школярів. О. О. Ярмощук, І. М. Тадєєв, С. Л. Мамчур [9, с. 744] також погоджуються, що творчість є однією із складових професіоналізму й додають, що праця фахівця фізичної культури та спорту, незважаючи на велику питому вагу рухового компонента, є розумовою. Викладач повинен володіти широким арсеналом знань психолого-педагогічного, медико-біологічного циклів, комп'ютерних технологій, методикою застосування ТЗН та ін.

Творча діяльність вчителя не обмежена рамками навчального процесу. На думку І. В. Євстігнеєвої та Є. А. Захаріної [2] творчість вчителя проявляється і в створенні матеріально-технічної бази. За дефіциту забезпечення школи спортивним інвентарем і обладнанням велике значення мають вміння та навички вчителя фізичної культури модернізувати старий інвентар і пристосувати його до використання у новій ролі.

Піднята проблема наразі актуальна та частково досліджена українськими науковцями. Л. Лисенко вважає, що в умовах сьогодення існує нагальна

потреба у підготовці майбутніх фахівців фізичної культури до креативно-інноваційної діяльності засобами дослідницької роботи [6, с. 79].

Н. Ю. Борейко [1, с. 54], висвітлюючи окремі теоретичні аспекти формування творчого потенціалу студентів, вказує на ведучу роль професорсько-викладацького складу у цьому процесі. Завдання викладачів створити такий освітній процес, який стимулює у студентів прояв ініціативи, дозволяє робити вибір, формує цілеспрямованість, сміливість, спонукає до самостійного мислення та прийняття нестандартних рішень, а також дозволяє помилятися. Але для того щоб модернізувати освіту необхідно готуватися і викладачу до інновацій, які прискорять процес розвитку у студентів креативних здібностей. Великі можливості для прояву та розвитку творчих можливостей студентів відкриваються на практичних заняттях з вивчення естетичних видів спорту. З перших занять гімнастикою студентів націлюють на творчість під час самопідготовки [1, с.267], спонукають до розробки план-сценарію гімнастичних виступів та ін. [7, с.544]. Творчий потенціал людини не є лише природнім, він формується під час прояву активності, яка виникає в певних умовах при наявності відповідного стимулу. Отже під час навчання у виші потрібно використовувати такі форми роботи зі студентами, які спонукають їх діяти, шукати, пізнавати, відкривати та допоможуть сформувати у них здібність створювати нове.

Формулювання мети дослідження: оцінити ефективність впливу програми заходів спрямованих на розвиток творчих здібностей студентів факультету фізичної культури, спорту та здоров'я Східноєвропейського національного університету ім. Лесі Українки.

Методи дослідження. Теоретичний аналіз науково-методичної літератури, анкетування, бесіда, контрольні-педагогічні випробовування, педагогічне спостереження, педагогічний експеримент.

Виклад основних матеріалів дослідження. Творчість, як трактує нам Вікіпедія, це діяльність людини, спрямована на створення чогось нового завдяки фантазії, нестандартному мисленню, уявленню. Вона не виникає на

порожньому місці. Для розвитку творчих здібностей студентів необхідно створити умови та довести, що це одна із складових їхньої майбутньої професії. Останнім часом термін "творчі здібності" витісняється модним запозиченням з англійської мови "креативність". Студентам більше подобається український термін і 87% з них використовують у спілкуванні "творчі здібності". Експеримент продовжувався протягом 5 семестрів. В дослідженні взяли участь 54 студенти (13 дівчат, 41 юнак) спеціальності 014 "Середня освіта (Фізична культура)".

На початку першого семестру серед студентів було проведено анкетування, яке дозволило виявити творчий компонент в проведенні уроків фізичної культури та спортивно-масових заходів у школі. Аналіз анкет показав, що тільки у 20,3% студентів вчителі фізкультури на уроках проводили різноманітні загальнорозвивальні (ЗРВ) вправи, решта 79,7% опитаних відповіли, що ці вправи майже не змінювались від першого до останнього класу. Коли студентам було запропоновано показати вправи шкільної розминки, то у 74% випадків ці вправи були майже однакові. Особливо вразили стрибки: чотири на лівій, чотири на правій і чотири на двох (94,4%); лише 27,85% студентів повідомили, що вчителі проводили ЗРВ з предметами. Не відрізнялись різноманітністю вправи з елементами ходьби та бігу, ігрові естафети. Тільки на уроках у 16,7% студентів проводились незвичні вправи з нестандартним обладнанням. Нікому з опитаних під час навчання в школі не давали завдання, наприклад скласти комплекс вправ для ранкової гігієнічної гімнастики або провести флешмоб з аеробіки, чирлідінгу та ін. Під час бесід студенти повідомили, що шкільна фізкультура особливо у старших класах була одноманітною, нецікавою. Це свідчить про те, що вчителі фізичної культури не підходили творчо до проведення уроків та інших спортивно-масових заходів і тим самим не спонукали учнів до прояву творчості.

Студентам було повідомлено, що на дисципліні "Гімнастика та методика її викладання" вони будуть здобувати теоретико-методичні знання, формувати рухові навички, а також цілеспрямовано розвивати крім інших і творчі

здібності. Частина першокурсників (39 %) погодилась, що вчитель повинен творчо підходити до своїх професійних обов'язків, інші 61 % (юнаки) впевнені, що це зайве адже все можна знайти в інтернеті. Отже перед викладачами вишу стоїть завдання: створити такі умови, які дозволять мотивувати студентів до розкриття свого творчого потенціалу і це буде одним із кроків до набуття професійних здібностей. Спираючись на багаторічні спостереження за динамікою змін у розвитку креативності студентів, ми сформували план заходів, які поступово привели до позитивних результатів.

На першому курсі навчання розглядалися можливості творчого підходу до конструювання ЗРВ, різноманітних перешикувань засобами ходьби, бігу, створення рухливих ігор з елементами гімнастики і нестандартним інвентарем та обладнанням (газета, сірникова коробка та ін.) та вправи потішної гімнастики на приладах. На консультаціях студентам рекомендувались на відеосервісі YouTube переглянути вправи масових гімнастичних виступів, естетичної та художньої гімнастики, синхронного ходіння "суданкодо" та ін. Всі ці заходи спрямовані на те, щоб студент осягнув невичерпаний резерв у створенні нових, можливо комічних, ризикованих, оригінальних вправ засобами гімнастики. Кожного заняття студенти отримували нові завдання, наприклад: скласти 2 вправи на 8 рахунків у яких поєднати випаді та змахи ногами з несиметричними рухами рук і елементи у цих вправах не повинні повторюватись. Таким чином ми налаштовували першокурсників на самоосвіту, саморозвиток, без чого неможливе досягнення професіоналізму.

Підсумковий контроль в кінці навчального року показав, що 22,2% (12 осіб) студентів серед яких 9 дівчат з творчими завданнями справились на відмінно. Трохи гірше поставлені завдання виконали 26% (14 осіб). Найбільше студентів (40,7% – 22 особи) у виконанні завдань проявили задовільні творчі здібності. І завдання на примітивному рівні виконало 11,1% (6 осіб), які з об'єктивних та необ'єктивних причин пропускали заняття.

На другому курсі студенти продовжували частково працювати над завданнями, які були аналогічні завданням попереднього року навчання і також

почали складати комбінації на 32 рахунки за індивідуальними завданнями. Ці завдання передбачали включення в композицію певних акробатичних вправ, рівноваг, стрибків, поворотів (наприклад: переворот уліво, висока рівновага, відкритий стрибок, різнойменний поворот на лівій). Ще одне із завдань передбачало колективну творчу роботу – це композиція на 64 рахунки для чотирьох осіб у будь-якому складі (однорідні або змішані). На оцінку впливав і графічний рисунок, тобто напрямок по якому переміщувались виконавці. Наступне творче завдання – це фігурне марширування з 6-8 фрагментів. Під час оцінювання завдань увага зверталась також на логічність переходу від одного елемента до другого, від однієї позиції до іншої.

Студенти другого курсу факультету фізичної культури, спорту та здоров'я Східноєвропейського національного університету імені Лесі Українки проходять безвідривну організаційну практику у закладах загальної середньої освіти. Це дає їм можливість особисто спостерігати за творчим підходом до професійної діяльності Заслужених вчителів України Л. М. Довганюк, Ю. Й. Волинця, вчителів-методистів Л. В. Кочубей, Л. Й. Василевської, В. М. Романіва, Л. В. Кочеткової та ін. Вперше студенти могли спостерігати за змістом цікавих інтерактивних, інформаційних, проблемних уроків. В своїх журналах спостережень студенти відзначають оригінальні педагогічні прийоми в організації роботи класів різних вікових ланок, використання на уроках нестандартного інвентаря, більшість якого створена за проектом або й самим вчителем, творчі методичні розробки спортивних свят, забав, уроків-подорожей, уроків-КВК, уроків-казок та ін. Це змінило думку окремих студентів про доцільність прояву творчого компонента в діяльності вчителя фізичної культури.

Так програма заходів, розширення знань, умінь й навичок та набутий студентами досвід дав свої результати в розкритті їх творчого потенціалу. Студенти (31,5 %), які отримали найвищий бал вміють уявляти, "бачити" інтерпретацію базової вправи і на основі цього розробити десяток і більше інших варіантів. На бал нижче творчі завдання виконали 35,2%

другокурсників. Якісні показники від 48,2% на першому курсі зросли до 66,5% на другому курсі. Відповідно стало менше задовільних оцінок, їх отримали 29,6% студентів і лише два другокурсники працювали шаблонно.

В п'ятому семестрі для студентів даної спеціальності викладається "Музично-ритмічне виховання", яке дає можливість логічно продовжувати розвивати у студентів творчі здібності. Засвоївши зв'язок вправ з темпом, ритмом, регістрами, розміром музичного твору і залучаючи своє власне уявлення та сприйняття музики студенти можуть створювати окремі вправи, фрагменти і навіть цілі невеликі композиції. Це нелегке завдання, його вдалося виконати лише трьом дівчатам (5,6%), які відвідують секцію спортивної аеробіки. Одним із творчих завдань на третьому курсі було доповнення акробатичними елементами раніше вивченого сучасного танцю та створення комплексу із 12 вправ ритмічної гімнастики з логічним переходом із високих положень у партерні та навпаки. По завершенні навчального курсу за творчу роботу оцінки "відмінно" та "добре" отримало по 19 осіб (70,2%), "задовільно" – 14 осіб (26%) і "незадовільно" отримало 2 студента (3,7%). Як відомо – прагнення до навчання залежить від мотивації, а студенти, які отримали незадовільні оцінки за творчу роботу в майбутньому себе не бачать на педагогічній ниві, цим і пояснюється їх індиферентне відношення до розвитку професійних здібностей. Використання музичного супроводу на заняттях сприяє розкриттю естетичної сторони рухів. Слухаючи музику, людина може виконувати рухи, які їй підказує інтуїція, тобто рухи оригінально відображають сприйняття особою музичного твору. Але щоб творити нове потрібно мати потужний запас вправ, які можна видозмінювати, варіювати поєднувати з іншими.

Висновки та перспективи подальших наукових розвідок. З першого етапу навчання майбутніх фахівців фізичної культури стимулюють до розвитку професійних здібностей. Наявність у них креативних здібностей дасть змогу перетворити знання та вміння у високий професіоналізм, а у творчому вчителю завжди буде зацікавлений працедавець. Як показав експеримент творчі

здібності можна примножувати за наявності відповідної мотивації. Наші дослідження стосувались творчого мислення в конструюванні засобів основної гімнастики (біг, ходьба, ЗРВ, ігри та ін.), без яких не обходиться ні один урок фізичної культури. Динаміка розвитку творчих здібностей прослідковується з першого курсу. Відмінну і добру якість креативності показало 48,2% студентів першого курсу, на другому курсі таких студентів 66,5%, а після вивчення дисципліни "Музично-ритмічне виховання" кількість таких оцінок зростає у 70,2% студентів. Відсоток студентів, творчість яких оцінена на "задовільно" з кожним наступним роком знижується: 40,7% – 29,6% – 26%. Запропонована програма заходів позитивно вплинула на розвиток творчих здібностей студентів вибраної спеціальності. Ми впевнені, що цей процес потрібно продовжувати і під час викладання інших спортивних дисциплін. На нашу думку естетична підготовка тісно пов'язана з розвитком творчих здібностей. Вона спрямована на набуття знань про естетичні сторони занять фізичною культурою і спортом, а також на формування естетичних потреб і навичок студентів спеціальності 014 "Середня освіта (Фізична культура)" на що і будуть спрямовані наші подальші дослідження.

Література та джерела

1. Борейко Н. Ю. Формування творчого потенціалу у майбутніх фахівців з фізичного виховання та спорту / Н. Ю. Борейко // Науковий часопис Національного педагогічного університету імені М. П. Драгоманова. Серія № 15. Науково-педагогічні проблеми фізичної культури (фізична культура і спорт): зб. наукових праць / За ред. Г. М. Арзютова. – К: Вид-во НПУ імені М. П. Драгоманова, 2011 – Випуск 13. – С. 53-56.

2. Євстігнеєва І. В. Формування вмінь використання нестандартного обладнання на уроках фізичної культури у майбутніх фахівців з фізичного виховання / І. В. Євстігнеєва, Є. А. Захаріна // Науковий часопис Національного педагогічного університету імені М. П. Драгоманова. Серія № 15. Науково-педагогічні проблеми фізичної культури (фізична культура і

спорт): зб. наукових праць / За ред. О. В. Тимошенка. – К: Видавництво НПУ імені М. П. Драгоманова, 2019 – Випуск 3 К (110)19. – С. 194-197 .

3. Качан О. А. Розвиток професійної майстерності педагога в умовах нової соціокультурної реальності / О. А. Качан, М. Ю. Лисенко // Фізичне виховання в рідній школі: науково-методичний журнал. – 2019. – № 2 (121) С. 38-43.

4. Князева А.В. Роль сучасного вчителя в розвитку креативного мислення учнів на уроках фізичної культури [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://ru.osvita.ua/school/lessons_summary/upbring/40979/

5. Ковальчук Н. М. Гімнастика як засіб професійної підготовки студентів факультету фізичної культури, спорту та здоров'я / Н. М. Ковальчук, Н. А. Деделюк // Науковий часопис Національного педагогічного університету імені М. П. Драгоманова. Серія № 15. Науково-педагогічні проблеми фізичної культури (фізична культура і спорт): зб. наукових праць / За ред. О. В. Тимошенка. – К: Видавництво НПУ імені М. П. Драгоманова, 2019 – Випуск 3 К (110)19. – С. 264-268.

6. Лисенко Л. Система дослідницької роботи майбутніх фахівців із фізичної культури як основа розвитку їхніх креативно-інноваційних здібностей / Л. Лисенко // Фізичне виховання, спорт і культура здоров'я у сучасному суспільстві: зб. наук. пр. Волинський нац. універ. ім. Лесі Українки / уклад. А. В. Цьось, С. П. Козіброцький. – Луцьк : Волин. нац. ун-т ім. Лесі Українки, 2012. – № 3 (19) – С. 79-84.

7. Стасенко О. А. Формування знань і практичних умінь з гімнастики майбутніх учителів фізичної культури / О. А. Стасенко // Науковий часопис Національного педагогічного університету імені М. П. Драгоманова. Серія № 15. Науково-педагогічні проблеми фізичної культури (фізична культура і спорт): зб. наукових праць / За ред. О. В. Тимошенка. – К: Видавництво НПУ імені М. П. Драгоманова, 2019 – Випуск 3 К (110)19. – С. 541-545.

8. Ярмошук О. О. Творча самореалізація викладача фізичного виховання ВНЗ як складова професіоналізму / О. О. Ярмошук, І. М., Тадеєв С. Л. Мамчур

// Науковий часопис Національного педагогічного університету імені М. П. Драгоманова. Серія № 15. Науково-педагогічні проблеми фізичної культури (фізична культура і спорт): зб. наукових праць / За ред. Г. М. Арзютова. – К: Вид-во НПУ імені М. П. Драгоманова, 2011 – Випуск 13. – С. 743- 748.

References

1. Borejko N. Ju. Formuvannja tvorchoho potencialu u majbutnikh fakhivciv z fizychnogho vykhovannja ta sportu / N. Ju. Borejko // Naukovyj chasopys Nacionalnogo pedagogichnogo universytetu imeni M. P. Dragomanova. Serija # 15. Naukovo-pedagogichni problemy fizychnoji kuljтуры (fizychna kuljтура i sport): zb. naukovykh pracj / Za red. Gh. M. Arzjutova. – K: Vyd-vo NPU imeni M. P. Dragomanova, 2011 – Vypusk 13. – S. 53-56.

2. Jevstighnejeva I. V. Formuvannja vminj vykorystannja nestandartnogo obladnannja na urokakh fizychnoji kuljтуры u majbutnikh fakhivciv z fizychnogho vykhovannja / I. V. Jevstighnejeva, Je. A. Zakharina // Naukovyj chasopys Nacionalnogo pedagogichnogo universytetu imeni M. P. Dragomanova. Serija № 15. Naukovo-pedagogichni problemy fizychnoji kuljтуры (fizychna kuljтура i sport): zb. naukovykh pracj / Za red. O. V. Tymoshenka. – K: Vydavnytvo NPU imeni M. P. Dragomanova, 2019 – Vypusk 3 K (110)19. – S. 194-197 .

3. Kachan O. A. Rozvytok profesijnoji majsternosti pedagogha v umovakh novoji sociokuljturnoji realnosti / O. A. Kachan, M. Ju. Lysenko // Fizyчне vykhovannja v ridnij shkoli: naukovo-metodychnyj zhurnal. – 2019. – № 2 (121) S. 38-43.

4. Knjazjeva A.V. Rolj suchasnogho vchytelja v rozvytku kreatyvnogho myslennja uchniv na urokakh fizychnoji kuljтуры [Elektronnyj resurs]. – Rezhym dostupu: http://ru.osvita.ua/school/lessons_summary/upbring/40979/

5. Kovaljchuk N. M. Ghimnastyka jak zasib profesijnoji pidgotovky studentiv fakuljtetu fizychnoji kuljтуры, sportu ta zdorov'ja / N. M. Kovaljchuk, N. A. Dedeljuk // Naukovyj chasopys Nacionalnogo pedagogichnogo universytetu imeni M. P. Dragomanova. Serija № 15. Naukovo-pedagogichni problemy

fizychnoji kuljтуры (fizychna kuljtura i sport): zb. naukovykh pracj / Za red. O. V. Tymoshenka. – K: Vydavnyctvo NPU imeni M. P. Draghomanova, 2019 – Vypusk 3 K (110)19. – S. 264-268.

6. Lysenko L. Systema doslidnycjkoji roboty majbutnikh fakhivciv iz fizychnoji kuljтуры jak osnova rozvytku jikhnikh kreatyvno-innovacijnykh zdibnostej / L. Lysenko // Fizyчне vykhovannja, sport i kuljtura zdorov'ja u suchasnomu suspiljstvi:zb. nauk. pr. Volyns'kyj nac. univer. im. Lesi Ukrajin'ky / uklad. A V. Cjosj, S. P. Kozibroc'kyj. – Luc'k : Volyn. nac. un-t im. Lesi Ukrajin'ky, 2012. – № 3 (19) – S. 79-84.

7. Stasenko O. A. Formuvannja znanj i praktychnykh uminj z ghimnastyky majbutnikh uchyteliv fizychnoji kuljтуры / O. A. Stasenko // Naukovyj chasopys Nacional'nogho pedagoghichnogho universytetu imeni M. P. Draghomanova. Serija № 15. Naukovo-pedagoghichni problemy fizychnoji kuljтуры (fizychna kuljtura i sport): zb. naukovykh pracj / Za red. O. V. Tymoshenka. – K: Vydavnyctvo NPU imeni M. P. Draghomanova, 2019 – Vypusk 3 K (110)19. – S. 541-545.

8. Jarmoshhuk O. O. Tvorchasamorealizacija vykladacha fizychnogho vykhovannja VNZ jak skladova profesionalizmu / O. O. Jarmoshhuk, I. M., Tadgejev S. L. Mamchur // Naukovyj chasopys Nacional'nogho pedagoghichnogho universytetu imeni M. P. Draghomanova. Serija № 15. Naukovo-pedagoghichni problemy fizychnoji kuljтуры (fizychna kuljtura i sport): zb. naukovykh pracj / Za red. Gh. M. Arzjutova. – K: Vyd-vo NPU imeni M. P. Draghomanova, 2011 – Vypusk 13. – S. 743- 748.